

**Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України**

Кафедра управління у сфері цивільного захисту

Білека А.А., Чубань В.С., Котляр Д.О.

Теорія держави і права

Методичні вказівки до виконання курсової роботи
для підготовки здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем вищої
освіти в галузі знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»

Черкаси – 2022

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (протокол №1 від «26» серпня 2022 р.)

Білека А.А., Чубань В.С., Котляр Д.О.

Теорія держави і права: [методичні вказівки до виконання курсової роботи для підготовки здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 08 «Право» спеціальність 081 «Право»] / А.А. Білека, В.С. Чубань, Д.О. Котляр // Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля, 2022.–21 с.

© А.А. Білека, В.С. Чубань, Д.О. Котляр

© Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	4
ВИБІР ВАРІАНТУ ТА ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	4
СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	7
ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	10
ПЕРЕВІРКА НАЛЕЖНОСТІ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ ТА ЇЇ ЗАХИСТ.....	12
ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	14
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	17
ДОДАТКИ.....	19

1. Загальні методичні рекомендації

Курсова робота є однією із форм організації навчального процесу, яка об'єднує в собі самостійну роботу здобувачів вищої освіти та здійснення контролю за отримуваними ними знаннями, вміннями та навичками.

Виконання, оформлення та захист курсової роботи є достатньо складним навчально-науковим процесом, що вимагає від її автора попередньої теоретичної підготовки. Хоча курсова робота виконується в межах окремої дисципліни («Теорія держави і права»), від її автора вимагаються знання з теорії та історії держави та права. Зрозуміло, що здобувач, який виконує курсову роботу, має проявити достатній рівень мовленнєвої компетентності.

Головною метою виконання та захисту курсової роботи є привиття здобувачеві вищої освіти первинних науково-дослідницьких вмінь та навичок, а саме:

- самостійно визначати та формулювати проблему дослідження;
- визначати мету, основні завдання та предмет дослідження;
- здійснювати пошук і добір необхідної інформації;
- аналізувати положення законодавства, юридичну практику та існуючі наукові позиції;
- аргументовано та послідовно висловлювати свої думки, пропозиції, робити висновки;
- правильно оформлювати науково-довідковий матеріал;
- публічно захищати підготовлену дослідницьку роботу (робити під час захисту повідомлення, відповідати на запитання, відстоювати свою точку зору тощо).

У подальшому вищевказані вміння та навички можуть зазнати свого розвитку при виконанні дипломним, магістерських чи, навіть, дисертаційних робіт.

2. Вибір варіанту та орієнтовні теми виконання курсової роботи

Варіант завдання визначається за останньою цифрою залікової книжки!
Можливий вибір теми самостійно при узгодженні з викладачем.

№ варіанту (Остання цифра в заліковій книжці)	Назва теми
1.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 1</p> <p style="text-align: center;">Тема: Правова соціальна держава і громадянське суспільство</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>Вступ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Верховенство права і правова держава. 2. Поняття громадянського суспільства: інституціональний підхід. 3. Взаємозумовленість громадянського суспільства і правової держави, головні напрямки їх взаємодії. 4. Соціальна держава як результат еволюції громадянського суспільства і якісна характеристика правової держави <p>Висновки</p>
2.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 2</p> <p style="text-align: center;">Тема: Правова система суспільства</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>Вступ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття й характерні особливості правової системи. 2. Проблема структуризації правової системи.

	<p>3. Типологія правових систем. 4. Місце національної правової системи серед правових сімей сучасності. 5. Напрями й тенденції розвитку правової системи України. Висновки</p>
3.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 3 Тема: Форма державного правління План</p> <p>Вступ 1. Поняття і структура форми держави. 2. Форма державного правління: поняття і класифікація. 3. Поняття і різновиди монархій. 4. Поняття і різновиди республік. 5. Пошук оптимальної форми державного правління в Україні за роки незалежності. Висновки</p>
4.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 4 Тема: Демократична держава План</p> <p>Вступ 1. Поняття та ознаки демократії. Цінність демократії 2. Народовладдя як основа демократичної держави 3. Форми та інститути демократії 4. Функції демократії 5. Демократія в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку Висновки</p>
5.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 5 Тема: Поняття та класифікація норм права План</p> <p>Вступ 1. Поняття та ознаки норми права 2. Структура норми права 3. Класифікація норм права 4. Спеціалізовані норми права в механізмі правового регулювання 5. Способи викладання норм права в статтях нормативно - правових актів Висновки</p>

6.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 6 Тема: Правове регулювання суспільних відносин План</p> <p>Вступ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття правового регулювання суспільних відносин 2. Способи, методи, типи правового регулювання, правовий режим 3. Види правового регулювання 4. Механізм правового регулювання 5. Ефективність правового регулювання <p>Висновки</p>
7.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 7 Тема: Формування та джерела права План</p> <p>Вступ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правоутворення: поняття та етапи. 2. Поняття форми права. Форми і джерела права. 3. Нормативно-правовий акт як джерело права. 4. Правовий звичай та нормативно-правовий договір як джерела права. 5. Судовий прецедент і судова практика як джерела права. 6. Загальні принципи права та правова доктрина як джерела права. <p>Висновки</p>
8.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 8 Тема: Право в системі соціального регулювання План</p> <p>Вступ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, загальні риси і види соціальних норм. Співвідношення технічних і правових норм. 2. Право і мораль. 3. Право і політичні норми. 4. Право і релігійні норми. 5. Корпоративні норми, їх особливості та взаємодія з правом. 6. Право і технічні норми. <p>Висновки</p>
9.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 9 Тема: Демократія як форма реалізації народовладдя План</p> <p>Вступ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Демократія: від витоків до сьогодення. Сучасні концепції демократії. 2. Сутність, принципи та передумови демократії. 3. Народовладдя як фундамент демократичної правової держави. 4. Форми та інститути демократії та їх правове закріплення. 5. Стан та проблеми розвитку демократії в сучасній Україні. <p>Висновки</p>
0.	<p style="text-align: center;">ВАРІАНТ 0 Тема: Права і свободи людини та гарантії їх реалізації План</p> <p>Вступ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Права людини як фундамент взаємодії особи та держави

	2. Класифікація прав і свобод людини 3. Система гарантій прав і свобод людини та громадянина в демократичній правовій державі 4. Національні юридичні гарантії прав людини за законодавством України 5. Міжнародні гарантії прав і свобод ЛЮДИНИ Висновки
--	---

3. Структура курсової роботи

Курсова робота виконується з обов'язковим дотриманням вимог щодо її структури, змістовного наповнення та оформлення.

Структурно курсова робота складається із титульного аркушу, змісту, переліку умовних позначень, символів, скорочень і термінів (при необхідності), вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел, додатків (при необхідності).

3.1. **Титульний аркуш** курсової роботи містить найменування навчального закладу та кафедри, де виконуються дана робота; назву теми курсової роботи; прізвище, ім'я, по-батькові автора роботи та шифр академічної групи, де він навчається; науковий ступінь, вчене звання, ім'я та прізвище наукового керівника; місто і рік виконання роботи. Зразок оформлення титульного аркушу наведений у додатку № 1 до Методичних вказівок.

3.2. **Зміст** курсової роботи подається після титульного аркушу. Він містить найменування структурних частин курсової роботи та їх заголовки, якщо вони є. Не мають заголовків, зокрема, такі структурні частини як: перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів; вступ; висновки та список використаних джерел. Додатки можуть нумеруватися (за умови, що їх два або більше). Заголовки мають, зазвичай, тільки розділи та підрозділи, але не виключається можливість наведення заголовків до пунктів та підпунктів курсової роботи.

У змісті також вказуються номери сторінок, з яких починається викладення матеріалу кожної структурної частини курсової роботи.

3.3. **Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів** наводиться перед вступом курсової роботи та за умови, що вони повторюються у роботі більше трьох разів. У тих випадках, коли умовні позначення (умовні терміни, символи, скорочення) зустрічаються в роботі менше трьох разів, їх розшифровку слід наводити у тексті при першому згадуванні.

Розшифровці не підлягають ті скорочення (умовні позначення, символи, терміни), які мають загальновідомий характер.

Перелік слід подавати двома колонками, в яких ліворуч за абеткою наводять скорочення, а праворуч – їх розшифровку.

3.4. **Вступ** курсової роботи є однією із обов'язкових структурних частин, де обґрунтовується актуальність проведення дослідження за призначеною (обраною) темою, визначаються предмет, мета, завдання та методи дослідження.

Вступ підлягає написанню тільки після завершення основної частини курсової роботи, оскільки за ходом її виконання можливі зміни та уточнення, що мають бути враховані при написанні вступу.

Актуальність теми описується у вступі шляхом вказівки на сутність науково-практичної проблеми (декількох проблем), що є предметом розгляду курсової роботи та на її (їх) невирішеність у юридичній науці.

Науково-практична проблема юридичного походження – це певна суперечливість (невідповідність, зіткнення) між вимогами законодавства та потребами практики застосування правових норм, між доктринарним (науковим) розумінням суті певних соціально-правових явищ та тим, як ці явища насправді проявляються у житті. Проблемою

буде й відсутність у законодавстві відповідних нормативно-правових положень щодо впорядкування певного виду соціальних відносин, які потребують правового регулювання (прогалини законодавства).

Втім, власне на актуальність теми дослідження вказує не сама проблема як така, а її невирішеність у науці. З цього приводу у вступі, при описанні актуальності теми, здійснюється також огляд літературних джерел, в яких дана наукова проблема вже була предметом розгляду. Огляд літературних джерел дозволяє встановити прогалини у наукових розробках попередників або визначити спірні положення їх висновків (теорій) та, як наслідок, - обрати напрямком власного дослідження.

При цьому, літературні джерела не піддаються достатньо повному описанню. Коротко зазначається на те, яких аспектів торкався автор роботи та у чому її переваги і недоліки. Рекомендується описувати роботи групувати за тією, чи іншою ознакою: за хронологією видання; за розглядуваними питаннями; за змістом остаточних теоретичних висновків (положень, позицій) тощо. Завершується опис літературних джерел висновком про ступінь наукової розробленості тих проблемних питань, що розглядаються у курсовій роботі.

Об'єкт та предмет дослідження. *Об'єкт дослідження* – частина об'єктивної реальності, процес або явище, яка породжує проблемну ситуацію, що потребує вивчення. Найчастіше усього в юридичних дослідженнях (насамперед галузевих юридичних науках) об'єкт визначають як коло конкретних суспільних відносин.

Предмет дослідження – це найістотніші аспекти, властивості, відносини об'єкта дослідження, які недостатньо ще вивчені та мають велике значення для сучасної соціальної практики. Один і той самий об'єкт можна вивчати з позиції різних соціальних проблем, а отже, він передбачає множину предметів. Тому визначення предмета дослідження одночасно визначає ту частину, грань об'єкта, яка потребує дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження, як категорії наукового процесу, співвідносяться між собою як загальне і часткове. З них саме на предмет дослідження має бути спрямована головна увага, оскільки він визначає конкретну тему магістерської роботи.

Тобто *предметом* дослідження є те проблемне правове явище, на яке безпосередньо спрямовується наукова дослідницька робота. Слід мати на увазі, що предмет дослідження корелюється із назвою (темою) курсової роботи. Точніше кажучи, тема курсової роботи – це концентроване позначення предмету дослідження. Предмет дослідження курсової роботи описується коротко, в межах одного речення.

Мета і завдання курсової роботи співвідносяться між собою як стратегія і тактика дослідження відповідно, тобто, мета – це остаточний кінцевий результат, а завдання – це проміжні дослідницькі результати.

Вирішення будь-якої наукової проблеми проходить через низку поетапно здійснюваних дослідницьких дій, що завершуються вирішенням певних неосновних (тактичних) проблем. Зазначення на такі проміжні дослідницькі результати є вказівкою на завдання наукового дослідження (курсавої роботи). В той же час, основною метою кожного наукового дослідження є розв'язання певної стратегічної проблеми (на яку зазначалося при описанні актуальності теми та на яку вказує предмет дослідження). Досягнення такого кінцевого результату і є метою наукового дослідження.

Після зазначення на мету та завдання курсової роботи у вступі слід подати перелік *методів наукового дослідження*, завдяки яким автором було досягнуто поставленої мети. При цьому, зміст самих методів не піддається описанню, а зазначається, що саме досліджувалося певним методом (методами). Вказівка на застосування тих чи інших методів дослідження дозволяє пересвідчитися у достовірності отриманих наукових результатів.

В кінці вступу зазначаємо *структуру роботи*.

3.5. Матеріал **основної частини** курсової роботи структурно складається з розділів, підрозділів, пунктів та підпунктів. Рівень структурної деталізації матеріалу основної

частини курсової роботи встановлюється автором роботи самостійно, але за погодженням з науковим керівником.

Кількість розділів курсової роботи та їх назви (заголовки) визначаються планом курсової роботи, що додається до її теми. Корекція структури курсової роботи стосовно кількості розділів та їх назв (заголовків) також може відбутися тільки через погодження з науковим керівником.

Кожний розділ курсової роботи має висвітлювати самостійне питання.

Викладенню тексту розділів чи інших структурних частин курсової роботи має передувати вивчення відповідних теоретичних положень, вимог законодавства та позицій, вироблених юридичною практикою. Кількість опрацьованих та використаних джерел не повинна бути менше ніж 25 найменувань, серед яких перевага надається монографічним роботам та науковим статтям, присвяченим тематиці, розглядуваній у курсовій роботі. Тема курсової роботи не може бути достатньо розкритою за умови використання лише навчальної літератури (підручників, посібників тощо). Також обов'язковою вимогою є використання у роботі всіх необхідних нормативно-правових актів та роз'яснень вищих судових органів.

Текст курсової роботи має бути логічно послідовним. З цією метою рекомендується розробляти (у робочих записах) план викладення відповідної структурної частини курсової роботи.

Оскільки курсова робота – це творча робота, від її автора вимагається проявити вміння здійснення аналізу та формулювання власних думок. Такі думки мають бути підкріплені позиціями інших авторів, нормативно-правовими вимогами, судовою чи іншою юридичною практикою. При цьому, посилання на авторів, роботи яких були використані, є обов'язковою вимогою, адже плагіат - це не тільки грубе порушення методичних вимог щодо написання курсових робіт, але й порушення норм авторського права. Посилання на роботи інших авторів окрім того дозволяє перевірити достовірність використаних у курсовій роботі відомостей, безпосередньо ознайомитися з першоджерелом.

Одним із бажаних елементів курсової роботи є наявність у ній полемічного матеріалу, де автором ведеться на сторінках роботи заочний спір з іншими авторами. З цього приводу слід звернути увагу на необхідність формулювання коректних суджень щодо критики інших.

2.6. За наслідками виконання курсової роботи у **висновках** стисло наводять інформацію про найбільш вагомий дослідницькі результати. Рекомендується даний матеріал викладати в наступній послідовності:

а) вказати чи досягнуто за ходом проведення дослідження поставлених мети та завдань курсової роботи;

б) оцінити в якій мірі мета та завдання досягнуті та що зробити не вдалося (зазначити на причини дослідницьких невдач);

в) зазначити на перспективи подальших наукових розвідок щодо розв'язання розглядуваних у курсовій роботі проблем;

г) вказати, як отримані результати можуть бути практично використані (в навчальній діяльності, законодавчій, судовій практиці тощо).

Слід мати на увазі, що у висновках наводяться тільки ті дослідницькі результати, які зазнали свого достатнього обґрунтування в основній частині курсової роботи.

3.7. **Список використаних джерел** складається після висновків курсової роботи. Як зазначалося вище (у п. 2.5.) авторів курсової роботи необхідно опрацювати достатню кількість інформативних джерел (не менше двадцяти), аби отримувані ним результати (висновки) мали достовірний характер.

Список використаних джерел складається відповідно до вимог, викладених у розділі 3 цих Методичних вказівок.

3.8. **Додатки** до курсової роботи не обов'язковою структурною частиною. Їх подають тільки у разі необхідності, тобто тоді, коли є певний допоміжний (ілюстративний) матеріал, який недоречно розміщувати в основній частині роботи, чи в інших її структурних частинах.

В додатках, зокрема, можуть бути подані результати статистичних, соціологічних та інших досліджень, що використовуються автором курсової роботи в якості аргументації певних положень. В додатках також можуть наводитися: порівняльні таблиці (де визначається співвідношення певних правових, чи інших явищ); зразки юридичних документів, запропонованих до впровадження автором курсової роботи; описання прикладів юридичної практики та інше.

4. Оформлення курсової роботи

4.1. **Текст** роботи виконується **державною мовою**.

4.2. Роботу друкують за допомогою комп'ютера на **одній стороні аркуша білого паперу формату А4** (210x297 мм). За умови друку роботи за допомогою комп'ютерів слід використовувати шрифт Times New Roman текстового редактора Word, розмір 14 з полуторним міжрядковим інтервалом.

Допускається **написання тексту** курсової роботи **від руки**. При цьому використовується темні кольори чорнил (чорний, синій, фіолетовий).

4.3. Рекомендований **обсяг курсової роботи** 15-25 стор. друкованого тексту.

4.4. **Текст** роботи необхідно **друкувати (писати)**, залишаючи береги таких розмірів: лівий - 30 мм, правий - не менше 10 мм, верхній - не менше 20 мм, нижній - не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка - чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту повинна бути однаковою. Вписувати в текст окремі іншомовні слова, формули, умовні знаки можна чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору (або відповідним іншим кольором – при написанні роботи від руки), при цьому щільність вписаного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту. Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися в процесі написання можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту малюнка) машинописним способом. Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

4.5. **Заголовки структурних частин роботи** "ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ", "ДОДАТКИ" друкують **великими літерами** симетрично до тексту (14 шрифт). Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, вони розділяються крапкою. Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати 2 інтервалам;

4.6. **Нумерацію сторінок**, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №. Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. **На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці**. Такі структурні частини курсової роботи, як зміст, перелік умовних позначень, не мають порядкового номера. Звертаємо увагу на те, що всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини курсової роботи, нумерують звичайним чином. **Не нумерують лише їх заголовки**, тобто не можна друкувати: "1. ВСТУП" або "Розділ 6. ВИСНОВКИ". Номер розділу ставлять після слова "РОЗДІЛ 2", після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

4.7. Кожну структурну частину роботи слід починати з **нової сторінки**. До загального обсягу курсової роботи не входять додатки, список використаних джерел,

таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів підлягають нумерації на загальних засадах.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: "2.3." (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: "1.3.2." (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка. Підпункти. нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

4.8. Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і **таблиці** необхідно подавати в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках курсової роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розмішують у відповідних місцях після згадування в тексті або у додатках. Ілюстрації позначають словом "Рис." і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розмішують послідовно під ілюстрацією. Якщо подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами. Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розмішують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: "Таблиця 1.2". Якщо одна таблиця, її нумерують за загальними правилами. При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово "Таблиця" і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова "Продовження табл." і вказують номер таблиці, наприклад: "Продовження табл. 1.2".

4.9. Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова "Примітки" ставлять двокрапку, наприклад: Примітки: 1... 2.... Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова "Примітка" ставлять крапку;

4.10. Загальні правила оформлення цитат та посилань на використані джерела. При написанні роботи слід повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в роботі, або на ідеях і висновках яких розроблюються проблеми, задачі, питання, вивченню яких присвячена робота. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в роботі. Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, "... у працях [1-7]".

Якщо в тексті роботи необхідно зробити посилання на складову частину або на конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у виносках, при

цьому номеру посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити **цитати**. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором. **Загальні вимоги** до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз "так званий";

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається.

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело, наприклад - [29, с.151].

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і давати відповідні посилання на джерело, наприклад - [30, с.12-29].

д) якщо необхідно виявити ставлення автора до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

є) якщо автор, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки.

4.11. Курсова робота повинна бути прошита ниткою або засобами швидкого зшивання. **Не допускається при оформленні курсової роботи розміщення кожного аркушу в окремому пластиковому файлі або розміщення всіх аркушів роботи в один файл.**

Курсова робота може не мати обкладинки, але **наявність** в ній **титульного аркушу є обов'язковою.**

5. Перевірка належності виконання курсової роботи та її захист

Захисту курсової роботи передуює перевірка щодо відповідності її змісту та оформлення встановленими вимогами.

Курсова робота подається на перевірку **не пізніше дванадцяти діб** до призначеної дати захисту. За загальним правилом, перевірку здійснює науковий керівник курсової роботи, який складає рецензію, де вказується на можливі недоліки роботи, відзначаються спірні положення, оцінюється відповідність роботи встановленим вимогам та робиться резолютивний висновок про допуск, чи, навпаки, не допуск роботи до захисту.

Курсова робота не допускається до захисту та підлягає доопрацюванню або переробляється повністю у разі:

1.4.1. Виявлення ознак несамостійного виконання (плагіату).

1.4.2. Часткового або повного не розкриття теми.

1.4.3. Відсутності в ній обов'язкових структурних частин, або недостатності їх змістовного наповнення.

1.4.4. Невикористання у змісті роботи необхідних нормативних положень законодавства.

1.4.5. Неграмотного виконання тексту роботи.

1.4.6. Недотримання вимог щодо оформлення роботи.

Захист курсової роботи проводиться згідно встановленого графіка (розкладу) у присутності комісії, до складу якої входить науковий керівник даної роботи.

Процедура захисту курсової роботи включає доповідь студента про зміст роботи, його відповіді на питання та зауваження, що були сформульовані в рецензії та/або висловлені за ходом захисту. Власне захист роботи полягає у вмінні її автора активно відстоювати свою позицію, наводити відповідні аргументи, обґрунтовано висловлювати критичні зауваження щодо позицій інших. На підставі попередньої кваліфікації змісту курсової роботи (рецензування) та оцінювання виступу її автора комісією приймається рішення про остаточну оцінку такої роботи.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Теорія держави та права як суспільна наука і навчальна дисципліна.
2. Предмет теорії держави і права.
3. Функції теорії держави і права.
4. Методи теорії держави і права.
5. Теорія держави і права в системі суспільних і юридичних наук.
6. Основні теорії походження держави.
7. Загальні закономірності виникнення держави.
8. Поняття і ознаки держави.
9. Сутність та соціальне призначення держави.
10. Політична та державна влада. Ознаки державної влади.
11. Типи держави.
12. Функції держави.
13. Громадянське суспільство і держава.
14. Політична система суспільства і держави.
15. Поняття і структура форми держави.
16. Форма державного правління.
17. Форма державного устрою.
18. Форма державного режиму.
19. Механізм держави.
20. Апарат держави.
21. Поняття, ознаки і види органів держави.
22. Інститут держави. Його види.
23. Принципи організації та діяльності державного апарату.
24. Поділ влади. Характеристика трьох гілок влади.
25. Система «стримувань і противаг».
26. Місцеве самоврядування.
27. Історія ідеї про правову соціальну державу.
28. Поняття і ознаки соціальної правової держави.
29. Особа і держава.
30. Термін «право».
31. Походження права.
32. Сучасні концепції праворозуміння.
33. Поняття і ознаки права.
34. Сутність права.
35. Принципи права.
36. Функції права.
37. Цінність права.
38. Співвідношення права і закону.
39. Співвідношення національного і міжнародного права.
40. Поняття і структура правової системи.
41. Поняття, основні, ознаки, структура системи права.
42. Предмет і метод правового регулювання.
43. Публічне і приватне право.
44. Галузь права.
45. Інститут і підгалузь права.
46. Система законодавства. Співвідношення системи права і системи законодавства.
47. Поняття галузі і інституту законодавства. Причини розбіжностей деяких галузей права і галузей законодавства.

48. Структура системи законодавства. Види галузей законодавства.
49. Поняття і форми систематизації нормативно-правових актів.
50. Поняття і ознаки норми права.
51. Види норм права.
52. Спеціалізовані норми права.
53. Структура норми права.
54. Класифікація структурних елементів норми права.
55. Способи викладення норми права у статтях нормативно-правового акту.
56. Норми моралі і норми права.
57. Норми-звичаї і норми права.
58. Корпоративні норми і норми права.
59. Поняття правотворчості, її відмінність від законотворчості і нормотворчості.
60. Принципи і функції правотворчості.
61. Стадії правотворчого процесу.
62. Види і форми правотворчості держави.
63. Види правотворчості громадянського суспільства.
64. Судова правотворчість.
65. Юридичні джерела права.
66. Поняття нормативно-правового акту і його відмінність від інших правових актів.
67. Види нормативно-правових актів.
68. Поняття і ознаки закону.
69. Законодавчий процес.
70. Види законів.
71. Дія нормативно-правового акту в часі, просторі і за колом осіб.
72. Поняття та види підзаконного нормативно-правового акту. Інститут контрасигнації.
73. Міжнародний договір.
74. Поняття та ознаки правовідносин.
75. Структура правовідносин.
76. Передумови виникнення правовідносин.
77. Суб'єктивне право і суб'єктивний обов'язок як основний юридичний зміст правовідносин.
78. Суб'єкти правовідносин.
79. Правосуб'єктність фізичних осіб.
80. Правосуб'єктність юридичних осіб.
81. Об'єкти правовідносин.
82. Види правовідносин.
83. Юридичний факт. Фактичний (юридичний) склад.
84. Правовий статус особи.
85. Правовий статус народу.
86. Правовий статус держави.
87. Поняття і основні форми реалізації норм права.
88. Поняття і ознаки правозастосування.
89. Основні стадії застосування норм права.
90. Основні вимоги до правильного застосування норм права.
91. Поняття і ознаки акта застосування норм права.
92. Види актів застосування норм права.
93. Прогалини в праві і способи їх усунення.
94. Поняття тлумачення норм права.
95. Способи (методи) тлумачення норм права.
96. Види тлумачення норм права за суб'єктами.

97. Види тлумачення норм права за обсягом їх змісту.
98. Акт тлумачення норм права.
99. Поняття, ознаки і види правової поведінки.
100. Правомірна поведінка. Причини нестабільності правомірної поведінки.
101. Склад і види правомірної поведінки.
102. Поняття і ознаки правопорушення.
103. Склад правопорушення.
104. Види правопорушень. Правопорушність.
105. Зловживання правом.
106. Поняття і ознаки юридичної відповідальності.
107. Принципи і функції юридичної відповідальності.
108. Види юридичної відповідальності залежно від галузевої структури права.
109. Підстави і стадії юридичної відповідальності.
110. Поняття законності.
111. Принципи законності.
112. Вимоги законності.
113. Гарантії законності.
114. Поняття правопорядку.
115. Функції та принципи правопорядку.
116. Державна дисципліна.
117. Поняття і структура правосвідомості.
118. Класифікація форм правосвідомості за суб'єктами і глибиною відображення правової дійсності.
119. Функції правосвідомості. Роль правосвідомості в процесі правотворчості і правореалізації.
120. Правова культура: зв'язок із загальною культурою. Види правової культури.
121. Правова культура суспільства.
122. Правова культура особи.
123. Професійна правова культура.
124. Структура правової культури суспільства.
125. Поняття, ознаки і функції правового виховання.
126. Система і механізм правового виховання. Правова вихованість.
127. Правовий нігілізм: джерела і шляхи подолання.
128. Поняття правового регулювання і його відмінність від правового впливу.
129. Сфера, основні напрямки і межі правового регулювання.
130. Види, способи і типи правового регулювання.
131. Механізм правового регулювання.
132. Елементи механізму правового регулювання та їх призначення.
133. Стадії механізму правового регулювання.
134. Правові форми діяльності держави як засіб функціонування механізму правового регулювання.
135. Юридична техніка.
136. Предмет і об'єкти аналізу науки загального порівняльного правознавства.
137. Поняття типу (сім'ї) правової системи.
138. Класифікація правових систем світу.
139. Основні типи і підтипи (групи) правових систем світу.
140. Місце правової системи України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Загальна теорія держави і права /За ред. В.В.Копейчикова. – К.: Юрінком, 2020. – 320 с.
2. Котюк В.О. Теорія права: Курс лекцій: Навч посібник. – К.: Вентурі, 2010. – 396 с.
3. Олійник А.Ю., Гусарев С.Д., Слюсаренко О.Л. Теорія держави і права України: Навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 425 с.
4. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. – Вид. 6-е. – Х.: "Консум", 2022. – 160 с.

Додаткова література

1. Барам В. Теорія тоталітаризму: генеза і сутність // Сучасність. – 2006. – № 8. – С. 17-25.
2. Білас І. Право, суспільство, держава від тоталітаризму до демократії // Розбудова держави. – 2004. – № 3. – С. 35-42.
3. Білинський А. Поділ влади // Сучасність. – 2018. – № 2. – С. 78-90.
4. Бойко Ю. Законотворчість: поняття та структура // Право України. – 2022. – №5. – С. 17.
5. Васькович Й. Правосвідомість та її вплив на менталітет українського народу // Право України. – 2018. - №6. – С. 108.
6. Гаєць В. Державність України. На шляху до громадянського суспільства // Віче. – 2020. – № 5. – С. 160.
7. Гайворонський В. Джерела права // Вісник Академії правових наук України. – 2011. - №3. – С. 56.
8. Козловський А. Систематизація законодавства як гносеологічний процес // Право України. – 2022. - №2. – С.49.
9. Колісник В. Про визначення поняття правового статусу національних меншин та його головних елементів // Вісник Академії правових наук України. – 2012. - №2. – С. 28.
10. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування: Навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2019. – 304 с.
11. Шаповал В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування // Право України. – 2022. – № 3. – С. 48-54.
12. Ющик О. Право: у пошуках дефініції // Право України. – 2013. - №6.- С. 105.
13. Яковлюк І. Виникнення та розвиток концепції соціальної держави // Вісник Академії правових наук України. – 2021. – № 2. – С. 25-34.

Приклад оформлення титульної сторінки

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ**

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Теорія держави і права»

на тему: «_____»

Виконав: студент **_ -го** курсу

(т.н. **_ роки _ міс.**)

1 групи ОР «бакалавр»

спеціальності 081 «Право»

Івана ІВАНЕНКА

Шифр **879**

Керівник: _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала: _____

Кількість балів: __ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Додаток Б

Правила опису та оформлення списку використаних джерел з урахуванням нормативних положень ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.

Книги***Однотомний документ*****Один автор:**

- 1.Іоффе О.С. Теорія держави і права. М.: Юрид. літ., 1967. 494 с.
- 2.Ромовська З.В. Теорія держави і права [Текст]: право власності: академ. курс: підручник . К.: Алерта, 2011. 246 с.

Два автори:

- 1.Дзера О.В., Кузнецова Н.С. Теорія держави і права. К.: Юрінком Інтер, 2017. 976с.
- 2.Дзера О.В., Кузнецова Н.С. Теорія держави і права. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с.

Три автори:

- Бірюков І.А, Заїка В.М., Співак В.М. Теорія держави і права: Навч. посібник. К.: Наукова думка, 2000. 304 с.
- Сліпченко С.О., Смотров О.І., Кройтор В.А. Теорія держави і права: конспект відповідей на заліку та екзамені: навч. посіб. Х.: Еспада, 2007. 336 с.

Чотири і більше авторів:

- 1.Борисова В.І., Баранова Л.М., Бегова Т.І., Спасибо–Фатєєвої І.В. Теорія держави і права: підручник. Х. : Право, 2011. Т. 1. 656 с.
2. Теорія держави і права: підручник / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. К.: КНТ, 2006. 498 с

Без автора:

- 1.Цивільний кодекс України. Коментар / за заг. ред. Є. О.Харитоновна, О.М. Калітенко. Х.: ТОВ «Одісей», 2003. 586 с.

Багатотомний документ

1. Теорія держави і права: підручник: у 2 т. : Т. 1 /заг. ред. В. І. Борисової. К. : Юрінком Інтер, 2004. 480 с.
2. Теорія держави і права: Академічний курс: підручник. Загальна частина: у 2 т./ Я. М. Шевченко (відпов. ред.) та ін. Т. 1 К., 2004. 520 с.

Законодавчі та нормативні документи:

- 1.Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства [Електронний ресурс]: Закон України від 4 лютого 1994 р. № 3929-ХІІ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
- 2.Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Періодичні видання

- 1.Гамбург І.А., Гамбург С.Л. Реалізація принципу свободи під час укладення договору, не передбаченого законом // *Приватне та публічне право*. 2019. № 4. С. 42-46..
- 2.Гнатів О.Б. Захист права власності на об'єкти нерухомості у договірних зобов'язаннях шляхом переведення прав і обов'язків покупця у разі продажу частини у спільній частковій власності // *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 98-100. Режим доступу: http://www.pap.in.ua/4_2018/24.pdf.

Крім того, корисну інформацію можна прочитати:**корисні веб-сайти:**

1. www.president.gov.ua – офіційна сторінка Президента України
2. www.rada.gov.ua – Сервер Верховної Ради України
3. www.state.gov.ua – Кабінет Міністрів України
4. www.kmu.gov.ua – урядовий портал Кабінету Міністрів України.
5. www.minjust.gov.ua – Офіційний сайт Міністерства юстиції України
6. www.bank.gov.ua – Національний банк України
7. www.ukrstat.ua – Державний комітет статистики України.
8. www.reyestr.court.gov.ua - Єдиний державний реєстр судових рішень.
9. www.ccu.gov.ua/uk/index - Конституційний Суд України
10. www.scourt.gov.ua – Верховний Суд України.
11. www.arbitr.gov.ua – Верховний Господарський Суд України.
12. www.vasu.gov.ua – Верховний Апеляційний Суд України.

наукові та електронні бібліотеки в Україні:

1. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського.
2. www.nplu.kiev.ua – Національна парламентська бібліотека України
3. www.lsl.lviv.ua – Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника
4. www.ognb.odessa.ua – Одеська державна наукова бібліотека ім. О.М. Горького.
5. www.korolenko.kharkov.com – Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка
6. www-library.univer.kharkov.ua – Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
7. <http://univd.edu.ua/ibportal/> - Бібліотека Харківського національного університету внутрішніх справ

міжнародні суди:

1. www.icj-cij.org – Міжнародний суд правосуддя (International Court of Justice)
- www.curia.eu.int – Суд правосуддя Європейських Співтовариств (Court of Justice of the European Communities)
2. www.echr.coe.int – Європейський Суд по захисту прав людини (European Court of Human Rights)
3. www.worldcourts.com – Інформація про міжнародні суди

міжнародні економічні і фінансові організації:

1. www.imf.org – Міжнародний валютний фонд.
2. www.in.org – Організація Об'єднаних Націй
3. www.wto.org – Світова організація торгівлі
4. www.worldbank.org – Група Світового Банку.